

НЯКОИ АСПЕКТИ В ПРАКТИКАТА НА ЕСПЧ СРЕЩУ РЕЧТА НА ОМРАЗАТА

Докторант Александър Янков, Катедра „Национална сигурност и публична администрация“, Правно-исторически факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград

Резюме:

Речта на омразата понякога може да се проявява и под формата на публично отричане, омаловажаване или реабилитация на престъпления срещу човечеството и военни престъпления или възхваляване на лица, осъдени за извършване на такива престъпления. В статията се застъпва тезата, че съдебната практика на Европейския съд за правата на човека (ЕСПЧ) относно речта на омраза, включително в интернет, е в процес на развитие, който включва балансиране на различни права и свободи: забраната за дискриминация, неприкосновеността на личния живот и свободата на изразяване. Авторът също така в сравнителен план разглежда и двата съществуващи модела на противодействие срещу речта на омразата, а именно европейския и американския подход.

***Ключови думи:** Реч на омраза, ЕСПЧ, противодействие срещу речта на омразата.*

SOME ASPECTS OF THE ECHR CASE-LAW IN RELATION TO THE HATE SPEECH

Alexander Yankov, PhD candidate, Department of National Security and Public Administration, Faculty of Law and History, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad

Abstract:

Hate speech can sometimes also take the form of public denial, belittlement or rehabilitation of crimes against humanity and war crimes or praise of persons convicted of such crimes. The article argues that the case-law of the European Court of Human Rights (ECtHR) on hate speech, including on the internet, is still under development that involves balancing different rights and freedoms: discrimination, privacy and freedom of expression. The author also comparatively examines both existing models of countermeasures against hate speech, namely the European and American approaches.

***Key words:** Hate speech, ECtHR, countering the hate speech.*

Както е известно, речта на омраза обхваща всички публични изяви, които разпространяват, подбуждат, насърчават или оправдават омразата, дискриминацията или враждебността към конкретна група от индивиди. Тя е опасна, тъй като допринася за нарастване на нетолерантността в обществото спрямо определени групи. Нерядко словесните атаки могат да се превърнат дори във физически атаки. Според Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността¹ речта на омразата трябва да обхваща застъпничество, популяризиране или подбуждане, под каквато и да е форма, на унижение, омраза или оскърбление към лице или група от лица, както и тормоз, обида и създаване на отрицателни стереотипи, стигматизация или заплахи по отношение на дадено лице или група от лица, както и обосноваването на такива видове изразяване. Словото на омраза може да бъде и под формата на публично отричане, омаловажаване или реабилитация на престъпления срещу човечеството и военни престъпления или възхваляване на лица, осъдени за извършване на такива престъпления². Престъпленията от омраза и речта на омразата имат една и съща цел – подкопаване на достойнството на индивид, принадлежащ към определена група. За разлика от престъпленията от омраза обаче, словото на омраза не винаги се счита за престъпление. По отношение на Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧОС) съдебната практика на Европейския съд за правата на човека (ЕСПЧ) относно речта на омраза, включително в интернет, е в процес на развитие, който включва балансиране на различни права и свободи: забраната за дискриминация, неприкосновеността на личния живот и свободата на изразяване. В последващата си практика ЕСПЧ е потвърдил, че принципът на недискриминация може да ограничи упражняването на други права. Така например, жалбоподателят по делото *M'Vala срещу Франция*³ е комик, осъден за изразяване на отрицателни и антисемитски възгледи по време на участията си в телевизионни предавания на живо. Според него присъдата, постановена от френски съд, е нарушила свободата му на изразяване. ЕСПЧ е постановил, че изразяването на омраза и антисемитизъм и подкрепата за отричането на Холокоста не попадат в обхвата на защитата по член 10 от ЕКЗПЧОС. Съдът също така е постановил, че жалбоподателят „се е опитал да използва член 10 за цел, различна от действителната, като използва свободата си на изразяване на мнение за цели, които са

¹ Европейска комисия срещу расизма и нетолерантността (ЕКРН), Обща политическа препоръка № 15 относно борбата срещу речта на омразата, 8 декември 2015 г.

² Пак там.

³ ЕСПЧ, *M'Vala M'Vala срещу Франция* (реш.), № 25239/13, 20 октомври 2015 г.

несъвместими със съдържанието и духа на Конвенцията, и които, ако бъдат допуснати, биха допринесли за унищожаването на правата и свободите, произтичащи от Конвенцията“. С тази мотивация жалбата е обявена за недопустима.

По делото *Vejdeland и други срещу Швеция*⁴ жалбоподателите са осъдени за разпространение на хомофобски листовки в училище. ЕСПЧ е постановил, че намесата в свободата им на изразяване в демократичното общество е била необходима, за да бъдат защитени репутацията и правата на другите, и затова не е било налице нарушение на член 10 от ЕКПЧ. Обратно, по делото *Караахмед срещу България*⁵ жалбоподателят е посещавал софийска джамия за редовните петъчни молитви. В същия ден около 150 привърженици на дясна политическа партия са се събрали, за да протестират срещу шума, излъчван от високоговорителите на джамията по време на призива за молитва. Те са крещели обиди срещу събраните поклонници и са хвърляли яйца и камъни. Между някои от демонстрантите и вярващите е избухнала разправа, след като първите са монтирали свои собствени високоговорители на покрива на джамията, за да заглушат звука на молитвите, а последните са се опитали да ги премахнат. Тъй като националните органи не са намерили подходящ баланс в предприетите мерки за гарантиране на ефективното и мирно упражняване на правата на демонстрантите и на правата на жалбоподателя и останалите вярващи да се молят заедно, както и липсата впоследствие на адекватна реакция от страна на органите по повод на тези събития и в частност на употребата на реч на омраза, означава, че държавата не е изпълнила своите позитивни задължения в съответствие с член 9 (свобода на религията) от ЕКПЧ.

Когато мненията на потребители или на трети страни са под формата на реч на омраза или на преки заплахи към физическата цялост на лица, държавите членки имат право да търсят отговорност от интернет порталите, ако не предприемат незабавни мерки за премахване на очевидно неправомерни коментари, дори и без предизвестие от страна на лицето, което е предполагаема жертва, или от трети страни. Например, по делото *Delfi AS срещу Естония*⁶ дружеството жалбоподател е собственик на един от най-големите интернет портали за новини в Естония. След излизането на статия на портала относно фериботно дружество под статията са публикувани няколко коментара от анонимни трети страни, съдържащи персонални

⁴ ЕСПЧ, *Vejdeland и други срещу Швеция*, № 1813/07, 9 февруари 2012 г.

⁵ ЕСПЧ, *Караахмед срещу България*, № 30587/13, 24 февруари 2015 г.

⁶ ЕСПЧ, *Delfi AS срещу Естония* [голям състав], № 64569/09, 16 юни 2015 г.

заплахи и обидни думи, насочени срещу собственика на фериботното дружество. Порталът е заличил коментарите няколко седмици по-късно, но е отказал да плати обезщетение. Срещу дружеството жалбоподател е образувано производство за клевета и то в крайна сметка е било осъдено да заплати 320 EUR обезщетение за нанесени щети на собственика на фериботното дружество. ЕСПЧ е постановил, че задължението за предотвратяване или премахване на неправомерни коментари и санкцията в размер на 320 EUR, наложена на дружеството жалбоподател, не са представлявали непропорционално ограничение на правото му на свобода на изразяване. Що се отнася до съдържанието на коментарите, установено е, че пораждащите омраза изрази и грубите заплахи са били явно недопустими – равностойни на слово на омраза – и следователно не е бил необходим допълнителен езиков или правен анализ⁷. ЕСПЧ счита, че задължението на големите информационни портали да прилагат ефективни мерки за ограничаване на разпространението на словото на омраза и словото, подбуждащо към насилие, не може да се счита за „частна цензура“. Всъщност способността на потенциалната жертва на подобни изказвания непрекъснато да следи интернет е по-ограничена от способността на голям фирмен портал за интернет новини да предотвратява или да премахва неправомерни коментари.

Често на ЕСПЧ се налага да търси баланс между конкуриращи се права. Примерите по-долу обхващат случаи, при които изразяването на становища се счита за по-важно от необходимостта да се санкционира словото на омраза. Например по делото *Perinçek срещу Швейцария*⁸ жалбоподателят, университетски преподавател от турски произход, е осъден за публичното отричане, че Османската империя е извършила геноцид над арменския народ.

Като се има предвид контекста, в който са направени изявленията, фактът, че не е засегнато достойнството на членовете на арменската общност до степен, че да бъде потърсена наказателна отговорност, както и фактът, че Швейцария не е била задължена по силата на международното право да криминализира подобни изявления,

⁷ За сравнение по делото *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete и Index.hu Zrt срещу Унгария*, № 22947/13, в решението си от 2 февруари 2016 г., Съдът отбелязва, че използването на вулгарни изрази само по себе си не е решаващо и че е необходимо да се вземат предвид спецификите на стила на комуникация в определени интернет портали. Изразите, използвани в коментарите, макар и да са характерни за нисък стил на изразяване, са разпространени в комуникацията на много интернет портали, така че въздействието, което може да им бъде приписано, е намалено.

⁸ ЕСПЧ, *Perinçek срещу Швейцария* [голям състав], № 27510/08, Решение от 15 октомври 2015 г.

ЕСПЧ е постановил, че изявленията на жалбоподателя са свързани с въпрос от обществен интерес и не са били равностойни на призив към омраза или нетолерантност. ЕСПЧ обаче заключава, че в демократичното общество не е необходимо срещу жалбоподателя да бъде заведено наказателно производство, за да се приеме, че правата на арменската общност са защитени в конкретния случай. Така например, по делото *Sousa Goucha срещу Португалия*⁹ жалбоподателят, известен хомосексуален телевизионен водещ, е станал обект на шега по време на телевизионно комедийно предаване на живо, в което е бил наречен жена. ЕСПЧ е счел, че шегата, в която хомосексуалист е сравнен с жена, не представлява хомофобско изказване, подбуждащо към омраза. Затова решението на компетентните органи да не възбуждат наказателно преследване не нарушава член 14, разглеждан във връзка с член 8 от Конвенцията.

Речта на омразата и международното право

Следва също така да се открие, че съгласно международното право в член 20 от МПГПП се посочва, че пропагандирането на война и всяко проповядване на национална, расова или религиозна омраза, представляващо подбудителство към дискриминация, враждебност или насилие, е забранено. Във връзка с това Комитетът по правата на човека изтъква, че забраната по член 20, параграф 1 обхваща всички форми на пропаганда, която има опасност да се превърне във или произтича от акт на агресия или нарушение на мира в противоречие с Устава на Организацията на обединените нации. Параграф 2 е насочен срещу всяко проповядване на национална, расова или религиозна омраза, представляващо подбудителство към дискриминация, враждебност или насилие, независимо дали такава пропаганда или проповядване има цели, които са вътрешни или външни за съответната държава¹⁰.

Подбудителството към геноцид е престъпление съгласно международното право, което е наказуемо, дори ако въпросният акт не е бил незаконен съгласно националното право в съответния момент и на съответното място. В известното съдебно решение срещу Julius Streicher Международният военен трибунал (МВТ) в Нюрнберг постановява, че „в своите изказвания и статии седмица след седмица, месец след месец, той заразяваше ума на германските граждани с вируса на антисемитизма и подбуди германския народ към активно

⁹ ЕСПЧ, *Sousa Goucha/Португалия*, № 70434/12, 22 март 2016 г.

¹⁰ Комисия по правата на човека, Общ коментар № 11.

преследване.“¹¹ МВТ го признава за виновен за престъпления срещу човечеството. В член III от Конвенцията на ООН за предотвратяване и наказване на престъплението геноцид от 1948 г. се предвижда, че актовете на геноцид, заговорът за извършване на геноцид, прякото и публичното подстрекателство за извършване на геноцид, опитите за извършване на геноцид и съучастието в геноцид са наказуеми.

През 2003 г. Международният наказателен трибунал на ООН за Руанда осъжда трима бивши ръководители на медии за това, че са имали ключова роля в медийната кампания за подстрекане на етнически хути да убиват тутси в Руанда през 1994 г.¹² Те са осъдени за престъпления срещу човечеството, пряко и публично подстрекателство за извършване на геноцид, заговор за извършване на геноцид и изстребление и преследване. Съдебният състав отбелязва, че *„речта на омраза представлява дискриминационна форма на агресия, която разрушава достойнството на групите, подложени на атаки. С такива изказвания се понижава статусът не само в очите на самите членове на групата, но и в очите на останалите, които ги възприемат и третират като по-нисши индивиди. Чрез омаловажаването на лице въз основа на неговата/нейната етническа идентичност или на друга групова принадлежност само по себе си, както и чрез останалите му последици, може да бъде нанесена необратима вреда.“*¹³

Противодействие срещу речта на омразата – американски и европейски подход

Противодействието срещу използването на изказвания, насаждащи езика на омразата в публичното пространство, се различава в различните региони по света. Въпреки това в глобалния свят, който още според А. Тофлър се характеризира с метафората за „вълните“, е необходимо преосмисляне на тези практики и разработване на такива нормативни основания за противодействие на словото на омразата, които не биха нарушавали местните традиции за защита на свободата на словото и същевременно биха били в съответствие с глобалните тенденции.

¹¹ Международен военен трибунал, решение от 1 октомври 1946 г. във връзка със съдебен процес срещу основните военнопредстъпници на нацистка Германия. Производство на Международния военен трибунал, заседаващ в Нюрнберг, Германия, част 22, с. 501.

¹² ООН, Международен наказателен трибунал за Руанда, Прокурор/Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza и Hassan Ngeze, дело № ICTR-99-52-T.

¹³ Пак там.

Последващото изложение в сравнителен план разглежда двата съществуващи модела на противодействие срещу речта на омразата, а именно европейския и американския. Ключовият метод за разграничаването е сравнителният анализ, защото позволява не само да се идентифицират ключови функции на определените модели, но също така да се сравняват перспективите за тяхното използване в условията на глобализация и на развитие на информационните и комуникационните технологии. В американския модел за противодействие срещу речта на омразата предимство очевидно се отдава на Първата поправка пред правилата, ограничаващи или забраняващи речта на омразата. Силата на държавната принуда се използва само в най-радикалните случаи. Границите на свободата на словото и на изразяването са доста широки. Така например, в нормативните граници на американския модел се вписва разрешението от Върховния съд на САЩ през 1977 г. марш на членовете на националсоциалистическа партия в Америка в униформи с нацистки символи през село Скоки, компактно населено с евреи, оцелели от Холокоста¹⁴. Не са установени нарушения и по случая от 2011 г., свързан с баптистка църква в Уестборо. Нейните членове демонстрират на погребението на войник, убит в Ирак, с плакати, гласящи: „Слава на Бога за мъртвия войник“ и „Бог мрази САЩ/ Слава на Бога за 9/11“¹⁵. Американският модел разчита до известна степен на т. нар. аргумент за легитимност, според който държавното регулиране на речта на омразата подкопава самата демократична легитимност на държавата.

Европейският модел се отличава с по-категоричен подход за търсене и установяване на баланс между свободата на изразяване и забраната на дискриминация на лице или група въз основа на раса, националност, пол, религиозни или други основания. Обикновено ЕСПЧ, оценявайки претенциите на жалбоподателите, които смятат, че държавата е ограничила свободата им на изразяване, преди всичко използва следния критерий: ако реториката на жалбоподателя противоречи на основните ценности и принципи на Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, то той не може да се ползва от защитата, гарантирана от чл. 10 от Конвенцията. В противен случай Съдът признава, че чл. 10 е нарушен, а жалбоподателят носи отговорност, ако в речта му има елементи на вражда и омраза.

¹⁴ National Socialist Party of America v. Village of Skokie, 432 U.S. 43 (1977). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/432/43/>.

¹⁵ Snyder v. Phelps, 562 U.S. 443 (2011). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/562/443/>.

Американският и европейският модел за противодействие на речта на омразата имат различни ценностни и нормативни основания. Франсоаз Тулкенс, бивш заместник-председател на ЕСПЧ, подчертава, че в САЩ доминира доктрината, според която „няма истина, съществува само конкуренция на идеите“, докато европейската традиция е повече свързана с балансиране на частните и обществените интереси, защита на равенството и достойнството на всички граждани и гарантиране на запазването на признаци на демократично управление“¹⁶.

Холандският философ Франк Анкерсмит¹⁷ вярва, че в Съединените щати не без влиянието на Джон Ролс¹⁸ е прието „законът да се разглежда като парадигма на цялата политика“, което според него води до резултата, че общество, което се опитва с юридически средства да разрешава въпроси, които по своята същност са политически, неизбежно остава сляпо (или по-скоро, самозаслепено) пред лицето на най-належащите проблеми на нашето време. Според него по-логично е да се обърне внимание на конфликтите на интереси, които позволяват да се открият реални социални проблеми и след това те да бъдат решени, включително с помощта на правните инструменти. Тези думи на Анкерсмит доста успешно описват разликата между американския и европейския модел на противодействието срещу речта на омразата. В САЩ има ключово правило, каквото представлява Първата поправка, което определя политиката за противодействие срещу речта на омразата, докато в Европа всеки конкретен спор представлява конфликт на интереси и изисква подробно разглеждане, като се вземат предвид всички обстоятелства. Особен интерес в това отношение представлява практиката на ЕСПЧ в случаите, свързани със забрана и ограничения относно използването на речта на омразата.

Ключовият нормативен акт, който се прилага от ЕСПЧ в случаите, свързани с речта на омразата, е вече споменатата Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи. Преди всичко Съдът определя дали е налице упражняване от жалбоподателя на свободата на изразяване или по-скоро е налице

¹⁶ Tulkens F. When to say is to do Freedom of expression and hate speech in the case-law of the European Court of Human Rights, in: Freedom of expression: essays in Honour of Nicolas Bratza / [eds.] Josep Casadevall... [et al.]. Oosterwijk: Wolf Legal Publishers, 2012. P. 279–296.

¹⁷ Франклин Рудолф Анкерсмит е холандски философ, автор на изследвания по съвременна историография и философия на историята. Основното му съчинение е *Political Representation*, Stanford, Stanford/Cambridge 2001.

¹⁸ Джон Бордли Ролс е американски философ и водеща фигура в етиката и политическата философия, смятан от мнозина за един от най-важните политически философи на XX век като представител на либерализма и аналитичната философия.

злоупотреба с това право. Съгласно чл. 17 лице, група лица или държави нямат право да се възползват от защитата на свободата на изразяване, ако действията им „имат за цел потъпкването на правата и свободите, предвидени в тази Конвенция, или ограничаването им в по-голяма степен от предвидената в Конвенцията“¹⁹. Така например, ЕСПЧ се позовава на злоупотреба с право в съответствие с член 17 от Конвенцията по делото *Norwood с/у Обединеното кралство* (2004 г.), преценявайки, че кандидатът, член на Британската национална партия, е злоупотребил с правото си на свобода на изразяване, когато поставя банер на прозореца си с надпис: „Ислямът – вълн от Великобритания, нека защитим британския народ“, на фона на изображение на горящите кули-близнаци и задраскани полумесец със звезда²⁰. Друг пример е случаят на *Garaudy срещу Франция* (2003 г.). Жалбоподателят е известен учен и бивш политик във Франция, публикувал противоречива книга, в която не само се критикуват политиките на Израел, но дори се отрича геноцидът срещу еврейското население. Съдът в Страсбург разглежда два свързани въпроса, а именно: осъждането на жалбоподателя за отричане на престъпления срещу човечеството и осъждането му за клевета и подбуждане към расова омраза. Следва да се посочи, че съдът категорично подчертава, че: „*Отричането на престъпления против човечеството представлява една от най-сериозните форми на расистка клевета срещу евреите и подбуждане на омраза срещу тях. Отричането или пренаписването на този вид исторически факти подкопава ценностите, на които се основава борбата срещу расизма и антисемитизма, и представлява **сериозна заплаха за обществения ред** (подчертаването на автора). Такива действия са несъвместими с демокрацията и правата на човека, защото нарушават правата на другите. Неговите поддръжници безспорно имат замисли, които попадат в категорията цели, забранени от чл. 17 от Конвенцията.*“²¹ От делото *Garaudy срещу Франция* може да се направи изводът, че в защитата по чл. 10 (свободата на изразяване) не попада не само отричането на конкретни

¹⁹ Чл. 17 ЕКЗПЧОС, който урежда забраната на злоупотреба с права по конвенцията и представлява необичайна разпоредба, тъй като позоваване на разпоредбата може да се прави както от лицето срещу държавата, така и от държавата, за да обоснове намесата си в правата на лицето, гласи: „Никоя от разпоредбите в тази конвенция не може да се тълкува като предоставяща правото на някоя държава, група лица или лице да осъществява дейности или актове, имащи за цел потъпкването на правата и свободите, предвидени в тази Конвенция, или ограничаването им в по-голяма степен от предвидената в Конвенцията“.

²⁰ Mark Anthony Norwood v. UK, App. No 23131, Decision of 16.11.2004.

²¹ В този смисъл вж. анализа в Харис, О'Бойл, Уорбрик, Бейтс и Бъкли „Право на Европейската конвенция за правата на човека“, С., Сиела, 2015, с.747-749.

жестокости, които са „ясно установени исторически факти“, но и минимизирането на тяхната степен.

ЕСПЧ приема подобно решение и впоследствие по случаите на *Иванов срещу Русия* (2007 г.)²² и *Белкахем срещу Белгия* (2017 г.)²³. Ако Съдът не намери доказателства за злоупотреба с право, следващата му задача е да извърши преценка дали в конкретния случай е била нарушена разпоредбата на член 10, пар. 2 от Конвенцията или не. За да направи това, трябва да определи дали има законови ограничения за свободата на изразяване, необходими ли са подобни ограничения и санкции в едно демократично общество, както и да прецени целите за прилагане на ограниченията.

За да даде максимално обективна оценка и да се сведе до минимум несигурността при процедурата за вземане на решения, ЕСПЧ използва редица критерии, като последователно оценява не само спорното съдържание, но и контекста, както и субекта, който е използвал публично реч на омразата, статуса на жертвата/ите, мястото на разпространение на спорното съдържание (контент).

Оценката на перспективите за използване на разглежданите модели в условията на глобализация пряко зависи от това, какви приоритети са залегнали в регионалната ценностна система. Ако една от приоритетните ценности е сигурността (лична, държавна, икономическа, информационна и т.н.), то тогава европейският модел на противодействие срещу речта на омразата като по-твърд определено е по-перспективен и по-обещаващ. Ако е дадено предимство на развитието като ценност пред сигурността, то в този случай предпочитание се дава на американския модел. Във връзка с това може да се приеме, че в този контекст европейският модел представлява за съвременната българска реалност по-голям интерес в сравнение с американския. В този случай предпочитание се отдава на многостепенния анализ на ситуацията, когато съдът взема предвид не само съдържанието на спорното съдържание, но и историческия и културния контекст, както и характеристиките на субектите, които използват реч на омразата, и обектите, до които тя е адресирана.

²² Игор Иванов срещу Русия, жалба N 34000/02, Решение от 7 юни 2007 г.

²³ *Belkacem v. Belgium*, App. No. 34367, Decision of 27.06.2017. Жалбоподателят, лидер и говорител на организацията „Sharia4Belgium“, е осъден за подбуждане към дискриминация и насилие поради забележки, които е направил във видеоклипове в YouTube относно немюсюлмански групи и правото на шериата. По-конкретно, той призова към борба с немюсюлманите, като същевременно твърди, че е налице нарушение на член 10 от ЕКПЧ. Предвид факта, че съдържанието изобилства с език на омразата, Съдът приема, че в съответствие с член 17 от ЕКПЧ жалбоподателят не може да претендира защита в съответствие с чл. 10 от Конвенцията и отхвърля жалбата като недопустима.

Същевременно трябва още да се усъвършенства процедурата по преценка относно това, дали спорното съдържание е в противоречие с „духа“ на Конвенцията или не; да бъдат сведени до минимум субективизмът и влиянието на предпочитанията за ценности на съдията при вземането на решения в случаите, свързани с общественото използване на езика на омразата. Във всеки случай е необходимо да се съсредоточим върху факта, че свободата на словото въпреки фундаменталното си значение в глобалния свят не може да бъде защитавана на всяка цена. Това е само начин за постигане на основната цел – формирането и възпроизвеждането на демократично общество в контекста на разработването на информационни и комуникационни технологии и безпрецедентна им експанзия в публичното пространство.